

(Bild Andreas CC, CC BY-SA 4.0 <<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/>>, via Wikimedia Commons)

Stockholm den 28 augusti 2026

Kära vänner!

När denna hälsning skrivs har vi lagt ännu en sommar bakom oss, och jag önskar att ni fått uppleva mycket som ni gärna ser tillbaka på och förvarar i minnenas skattkammare. Vid denna tid på året blickar vi också på olika sätt framåt, kanske mot ett nytt läsår, nya arbetsuppgifter eller en återgång till det gamla och invanda, med både oro och förhoppningar.

I blicken framåt vill jag först påminna om en händelse i höst som ger eko långt tillbaka i vår historia. År 1526 utkom nämligen Nya testamentet på svenska, vilket kom att betyda ofantligt mycket för bibelkunskapen och även för svenska språket som ett enhetsspråk i Sverige. När vi i år firar 500-årsjubileet av denna översättning, utger Svenska bibelsällskapet i dessa dagar en nyöversättning av Nya testamentet. Denna händelse är i sig värd att uppmärksammas även om behovet inte är lika stort som det var för 500 år sedan. Låt oss hoppas att den nya översättningen ska väcka nytt intresse för Bibeln och därmed också leda till ett ökat bibelläsande och fördjupade bibelkunskaper. Vi kan verkligen önska att kyrkor och församlingar runtom i vårt land tar detta tillfälle i akt och ordnar samlingar, bibelhelger och allt som på olika sätt kan lyfta fram Bibelns oskattbara värde för oss både som enskilda och som kyrka. Själv medverkar jag gärna där intresse finns.

Den här gången vill jag anknyta till mitt förra rundbrev, alltså junibrevet som tog upp det djupa sambandet mellan Påskan och Pingsten i såväl judisk som kristen tro och tradition.

Problemet är att Pingsten över huvud taget inte nämns i Påskens bok framför alla, Andra Moseboken, och inte heller någon annanstans anges något direkt samband mellan Pingsten och Påskens befrielse ur Egypten. Därför förklarade jag i junibrevet att översättningen av ett enda ord i 2 Mos 19:1, rätt översatt, visar att den första Pingstdagen inte firades först efter Jesu korsfästelse i Jerusalem utan åtminstone 1300 år tidigare vid Sinai berg. Den judiska högtiden *Shavuot* firas nämligen till minne av Sinaiuppenbarelsen och Sinaiförbundet, och de som nämns i Apostlagärningarna 2 var alltså judar som församlats just för att fira undret på Sinai berg.

Det framgår av den hebreiska grundtexten tillsammans med den levande judiska traditionen att *Shavuot* och Pingst är en och samma högtid, och såväl i judisk som i kristen tro hänger denna högtid oupplösligen samman med Påskens under. För den som inte läst det förra rundbrevet eller vill

friska upp minnet,
finns det på vår
hemsida:

<https://www.ju-diskristnarelationer.se/?p=43780>.

Hösten är den mest högtidsrika delen av det bibliska och judiska året, och jag har nog på ett eller annat sätt tagit upp åtminstone någon av dessa högtider i många tidigare brev inför hösten. Den här gången vill jag fördjupa innebörden av den heligaste dagen under hösten och under hela året – Försoningsdagen, *Jom Kippur*. På ett liknande sätt som när det gäller *Shavuot*/Pingsten ska jag hålla mig till Andra Moseboken och finner då inte denna högtid i själva bibeltexten. Det är först i 3 Mos 16 som Försoningsdagens gudstjänst nämns, och inte heller omtalas någon historisk händelse som knyts till Försoningsdagen eller anger varför eller när den skulle ha "instiftats". Men på samma sätt som när det gällde Pingsten ska vi läsa mellan raderna och lyssna till det folk som burit den bibliska uppenbarelsen längst, och som då också burit svaret på denna fråga ända fram tills idag.

Nu är det skördetid för granatäpplena. De har en djup symbolisk betydelse och avbildas på heliga föremål, mosaiker och mynt från äldsta tid. På översteprästens dräkt fanns små bjällror i form av granatäpplen längst ned, och i templet krönte de t.ex. de båda pelarna vid ingången. Framför allt ska de många kärnorna påminna om Torans rika innehåll.
(Bild Adobe Stock ©)

gen, *Jom Kippur*. På ett liknande sätt som när det gäller *Shavuot*/Pingsten ska jag hålla mig till Andra Moseboken och finner då inte denna högtid i själva bibeltexten. Det är först i 3 Mos 16 som Försoningsdagens gudstjänst nämns, och inte heller omtalas någon historisk händelse som knyts till Försoningsdagen eller anger varför eller när den skulle ha "instiftats". Men på samma sätt som när det gällde Pingsten ska vi läsa mellan raderna och lyssna till det folk som burit den bibliska uppenbarelsen längst, och som då också burit svaret på denna fråga ända fram tills idag.

För att finna det, behöver vi kort repetera vad som hände i Israels historia efter Sinaiuppenbarelsen enligt Andra Moseboken. Kapitlen 19–24 leder fram till förbundsslutet i kap. 24, som avslutas med att Mose tillbringar 40 dagar på Sinai berg för att ta emot förbundets tavlor. Efter föreskrifterna för tälthelgedomen i kap. 25–31 läser vi till sist i kapitel 31:18 att Gud överlämnade förbundstavlor till Mose. Se också 5 Mos 9.

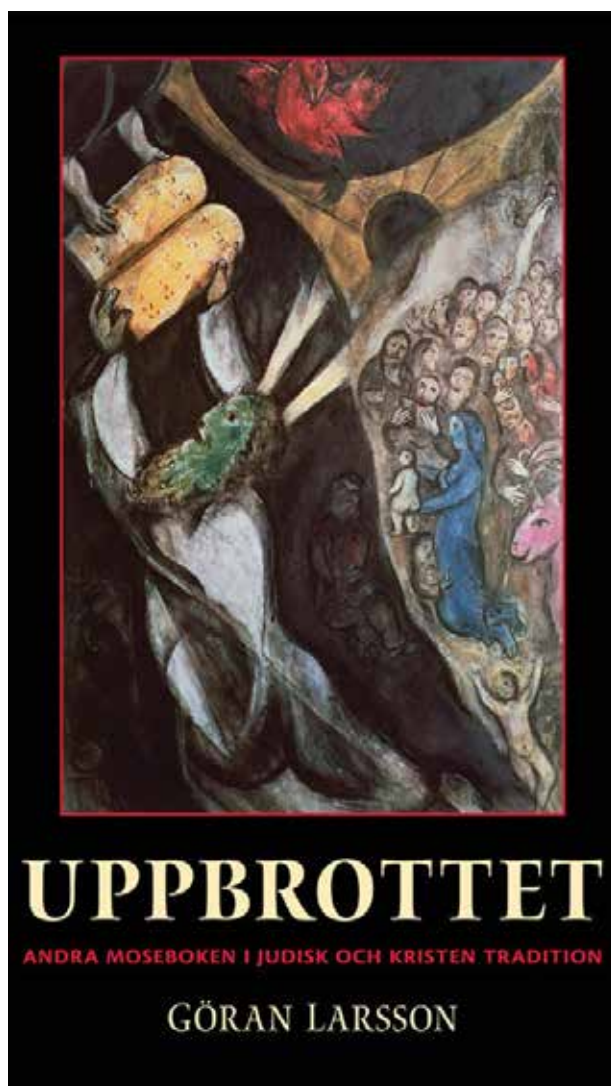
I de följande kapitlen skildras sedan en av de mest kända och ödesmättade händelserna i hela Bibeln: synden med guldkalven. För Israels folk handlar den om liv och död, ja om huruvida allt det som Abrahams, Isaks och Jakobs Gud gjort för sitt folk ska vara förgäves. Detta är enda stället i Bibeln i vilket Gud överväger att förkasta sitt förbundsfolk och börja på nytt med Mose (32:10).

Till yttermera visso krossar Mose förbundstavlor (32:19) men fortsätter sin brottningskamp med Gud och vägrar acceptera en ersättningsteologi enligt vilken han skulle få utgöra början till ett nytt Israel i stället för det gamla. Om inte Gud låter nåd gå före rätt och förlåter sitt folk, är han redo att själv ge sitt liv och ge upp sin egen plats i livets bok (32:32). För mig har denna vers blivit en av de dyrbaraste i hela Bibeln, liksom hela detta avsnitt med fortsättningen av Mose förbön för sitt folk i kap. 33, och i judendomen intar det en plats som väl närmast är att jämföra med syndafallet i kristen teologi.

Men till sist kommer svaret på Mose bönekamp i kap. 34, där han för andra gången kallas upp på berget med Guds löfte om att få ta emot beviset på att Gud hört Mose bön om nåd för sitt folk. Efter ännu 40 dagar och nätter inför Herren får han ta emot detta bevis (34:28) – nya förbundstavlor, alltså ett nytt förbund som i själva verket är det gamla förbundet förnyat, där allt som krossats blir helat och allt brutet förlåtet och försonat.

Vi såg i det förra rundbrevet om Pingsten, att det var viktigt att ge akt på tiden som förflutit mellan uttåget ut Egypten och ankomsten till Sinai berg: sju veckor eller 50 dagar. Nu kan vi fråga oss, om det även går att finna någon angivelse av tiden mellan pingsten och det förnyade förbundet. Som bekant infaller *Shavuot*/Pingst mot slutet av maj eller början av juni. Vi vet inte hur lång tid själva Sinaiuppenbarelsen och förbundsslutet tog. Men vi måste sedan räkna in två gånger 40 dagar för den tid som Mose tillbringade på berget för att ta emot förbundstavlor, det vill säga två månader och tjugo dagar. Om vi enbart lägger till denna tid hamnar vi någon gång i augusti. Men då har vi inte räknat in tiden för Mose bönekamp för sitt folk efter synden med guldkalven. Enligt 5 Mos 9:25 och 10:10 varade den ytterligare 40 dagar innan han till sist blev bönhörd och fick ta emot det nya förbundsbeviset. Då hamnar vi i tiden från mitten av september till mitten av oktober.

Varför är denna kalenderexercis så intressant? Jo, därför att den bekräftar en samstämmig

Den judiske konstnären Marc Chagalls återgivning av Sinaiuppenbarelsen som finns på omslaget till Uppbrottet visar överlämnandet av nådens förbundstavlor i eld eller guld med folket i spänd förväntan nedanför.

judisk bibeltolkning och tradition, enligt vilken Mose kom ner från berget med tecknet på Guds förlåtelse – de nya förbundstavlor – just på den dag som sedan varje år skulle firas som Försoningsdagen, *Jom Kippur*. Enligt den judiska kalendern infaller denna årets heligaste dag den 10 i månaden *tishri*, i år den 21 september. På detta sätt är det tidlösa ritualen för Försoningsdagen i 3 Mos 16 rotat i Israels folks historia, då det binds oupplösligt samman med folkets ”ärkesynd”, då de genom Guds nåd fick vandra från död till liv, från förbannelse till förlåtelse, från fall till upprättelse och till en försoning som symboliskt uttrycks av de nya förbundstavlor.

När dessa tavlor så gott som alltid finns återgivna på det vackert utsmyckade skåpet längst fram i synagogan (*aron hakodesh*, ”helighetens ark”), blir den närmaste analogin i kristen tro och tradition i mina ögon försoningens kors. Det handlar alltså om allt annat än hårda stentavlor; ordet ”lagtavlor” används inte på hebreiska utan endast ”förbundets tavlor” eller ”vittnesbördets tavlor”. Kort sagt, analogin till det teologiskt laddade och ofta negativa ordet ”lagen” i kristen teologi är just ”evangelium”, det goda budskapet.

Vad gäller guldkalven och de första tavlor som krossades, berättar en judisk tradition att israeliterna i öknen samlade ihop skärvorna av dem och som en påminnelse om sin synd lade dem i förbundsarken vid sidan om de nya förbundstavlor. Jag vill också påminna om att den judiska tolkningstraditionen inte bara betonar sambandet mellan Påsk och Pingst, alltså befrielsen och uppenbarelsen av Toran, utan också det lika intima sambandet mellan Pingsten och Försoningsdagen genom att ett annat namn på *Shavuot* på hebreiska är *Matan Tora*, som betyder ”givandet av Toran”, medan *Jom Kippur* också kallas *Kabbalat Tora*, som betyder ”mottagandet av Toran”, vilket betonar vikten av att ta emot Gudsordets stora gåva och i trohet mot förbundet bära den vidare.

Ett kännetecken på de judiska högtiderna har ofta gripit mig, och det är hur firandet kopplar samman den bibliska historien med Israels folks egen historia genom alla tider. Det innebär att de bibliska föreskrifterna på olika sätt omsätts i liturgier, läsningar, seder och bruk fram tills idag. Ett exempel på detta är ett bruk som för mig under åren i Jerusalem alltid satte sin prägel på tiden fram till Försoningsdagen. Hela månaden före och fram till den tionde *tishri*, alltså sammanlagt 40 dagar, utgör för många en särskild botgöringstid. Kanske kan vi jämföra den med den 40 dagar långa fastetiden fram till Långfredagen i många kristna traditioner. I Jerusalem blev det så påtagligt när jag tidigt på morgonen kunde se många bege sig till synagogorna före soluppgången för att läsa särskilda böner och syndabekännelser, s.k. *slichot*. Det tog nog några år innan jag gjorde kopplingen mellan detta fromma bruk och de 40 dagar som Mose tillbringade uppe på berget medan folket väntade på vilket svar de skulle få efter synden med guldkalven, tills de fick ta emot försoningens tavlor. Först då blev det en verklig *Jom Kippur*.

Nu inser jag att jag nog försökt tränga ihop lite väl mycket på det begränsade utrymmet som ett nyhetsbrev tillåter. Därför vill jag ge ett par hänvisningar till ett par av mina böcker där jag skriver om det bibliska året. Det gäller framför allt *Tid för Gud: Judiska och kristna perspektiv på de judiska högtiderna* men också min bibelkommentar *Uppbrottet: Andra Moseboken i judisk och kristen tradition*, eftersom själva grunden till årets högtider läggs just i den stora Befrielse som skildras där. Det sista kapitlet med titeln ”Syndafallet och det nya förbundet” ägnas i huvudsak åt det tema som jag här berört. Böckerna finns på vår hemsida under fliken **Jubileumsfondens böcker** längst upp.

Apropå böcker, vill jag vill också nämna en liten bok som jag länge helt glömt bort, trots att jag skrivit den själv. Den publicerades 2009 och då inte i Jubileumsfondens skriftserie utan på uppdrag av Svenska Kommittén mot antisemitism (SKMA). Men efter de 18 år som förflutit sedan jag skrev boken, upplever jag att den är minst lika aktuell nu som då. Visst skulle den behöva vissa uppdateringar, men eftersom antisemitismen med rätta

kallats för "det längsta hatet" blir boken – sorgligt nog – aldrig inaktuell.

Den heter *Om antisemitism: Orsaker, utveckling, motiv* (53 sidor) och kan beställas på SKMA:s hemsida för 100 kr + porto:

info@skma.se, tel. 08-6676090, <https://skma.se/antisemitism/bokshop/>.

För höstens program hänvisar jag till **Kommande händelser** på hemsidan. Den kommer att uppdateras när det blir aktuellt, och redan nu på tisdag den 1 september äger ett lunchmöte rum kl. 12–12.30. Som framgår av annonsen är det ett öppet seminarium på nätet som har rubriken "***Tankar och tips kring Rötter och liv-dagen***". Det går bra att anmäla sig nu, så skickas länken till mötet.

Till sist önskar jag er allt gott inför hösten, och till våra judiska läsare vill jag också säga Gott nytt år, *Shana tova*, när månaden *tishri* går in den 11 september.

Med varm hälsning,
Er tillgivne

P.S. Kommentarer till nyhetsbrevet är alltid välkomna, men svara inte genom att skicka detta nyhetsbrev som återvändande post, för då kan det dröja innan brevlådan töms. Använd i stället min e-postadress: goran.larsson@judiskkristnarelationer.se

Göran Larssons jubileumsfond för judisk-kristna relationer

Adress i Sverige: Sommarvägen 1, 177 61 Järfälla; Tel. 0730949504;

E-postadress: goran.larsson@judiskkristnarelationer.se

Hemsida: <https://www.judiskkristnarelationer.se>

PlusGiro: 195 85 45-4; Bankgiro: 5374-4249

Swish: 1230 872 424